

**تبیین تأثیر عوامل اجتماعی موثر بر تفاوت ارزشی در جوانان
(با استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری)**

عیسی چراتی^۱، سید علی هاشمیان فر^۲

چکیده

این مقاله به تبیین اثر عوامل اجتماعی موثر بر پیدایش تفاوت در ارزش‌های نسل جوان و والدین در شهر ساری می‌پردازد. چارچوب نظری این پژوهش نظریه نظام اجتماعی در قالب نظریه کنش تالکوت پارسونز می‌باشد. سن جوانی طبق معیار ارائه شده توسط واحد جوانان وابسته به سازمان ملل متحد یعنی رده سنی ۱۵ تا ۲۴ ساله برگزیده شد. حجم نمونه طبق فرمول تعیین حجم نمونه کوکران ۲۶۶ نفر انتخاب شدند و پرسشنامه‌ها با شیوه طبقه‌ای متناسب و تصادفی سیستماتیک تکمیل گردیدند و با استفاده از نرم افزار Amos محاسبات آماری انجام گرفت و در نهایت از چهار فرضیه مورد بررسی، با استفاده از معادلات ساختاری مدل نظری پیشنهاد و تجزیه و تحلیل گردید. طبق برآورد منش اقتصادی نتوانسته تفاوت ارزشی را میان جوانان و والدینشان پیش بینی کند اما منش سیاسی و اجتماعی و فرهنگی به طور معنی داری تفاوت ارزشی را پیش بینی کرده است.

واژگان کلیدی: عوامل اجتماعی، ارزش، جوان، شکاف نسلی، معادلات ساختاری.

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۱/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۸/۱۶

---

^۱ دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی و مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران غرب (نویسنده مسئول)
Eisacharati@gmail.com
^۲ استادیار و مدیر گروه علوم اجتماعی، دانشگاه اصفهان seyedalhashemianfar@yahoo.com

مقدمه

توجه به جوانان و مسائل مرتبط با آن‌ها از آن روی حائز اهمیت است که این طبقه سنی قرار است در آینده‌ای نزدیک سکان هدایت بسیاری از امور را بر عهده بگیرند و جانشین نسل پیشین شوند و راه آن‌ها را ادامه دهند. در این سوی چنان که باید و شاید اگر روال اجتماعی شدن رخ ندهد، دوگانگی میان نسل والدین و جوان بروز کرده و می‌تواند سبب شکاف گردد.

در گذشته انتقال از نسلی به نسل بعد را مشارکت روزمره کودکان در زندگی بزرگ‌ترها تضمین می‌کرد. هر جا که مردم کار می‌کردند و نیز هر جا که به تفریح و سرگرم کردن خود می‌پرداختند. حتی در بیغوله‌هایی که شهرت سوء داشتند، کودکان با بزرگ‌ترها قاطی بودند. آن‌ها به این ترتیب هنر زندگی کردن را از روی تماس‌های روزمره می‌آموختند. (هانت، ۱۳۷۳: ۲۹۳) اینک باید توجه کرد که اجتماعی شدن اگر به طور کامل مجزا از نهاد خانواده نشده باشد، بخش عظیمی از آن خارج از این نهاد اولیه اتفاق می‌افتد و اگر هم‌سویی میان نهاد خانواده (والدین) و نهادهای ثانویه (آموزش و پرورش، گروه‌های ورزشی، انجمن‌های گوناگون، رسانه‌های جمعی و...) وجود نداشته باشد، این واگرایی منتج به بروز تنش و اختلاف و نهایتاً پیدایش شکاف میان جوانان و والدین خواهد شد.

مانه‌ایم که خود یکی از مفسرین مهم در پدیده‌ی شکاف نسلی است، تغییرات سریع فرهنگی را موجد آن دانسته و بیان می‌کند که برای تغییرات سریع فرهنگی «تغییرهای سنتی و میراث‌های فرهنگی به جای مانده از نسل‌های قبلی، از سوی بخش مهمی از نسل‌های جدید به چالش کشیده می‌شود.» (معیدفر، ۱۳۸۳: ۶۱) در این که «آیا ارزش‌ها و باورهای جامعه‌ی ما در دهه‌های اخیر دگرگون شده یا خیر عقاید مختلفی ابراز شده است. برخی معتقدند که تحولات اخیر موجب تغییر ارزش‌ها و باورها و سنت‌ها شده است و عده‌ای دیگر بر این عقیده‌اند که اعتقاد به سنت‌ها و ارزش‌های جامعه با اندکی تغییر مثل گذشته پا برجاست.» (آزاد ارمکی، زند و خزایی، ۱۳۷۹: ۴)

با توجه به بازه‌ی سن مورد بررسی جوانان در این پژوهش (۲۴-۱۵ ساله) باید متذکر شد که این جوانان در فاصله‌ی زمانی ۱۳۶۶-۱۳۷۵ متولد شده‌اند لذا عملاً خاطره‌ای از رخداد مهم نسل والدین خود یعنی جنگ ایران و عراق (۱۳۶۷-۱۳۵۹) ندارند و نیز از واقعه مهم داخلی، انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ و حوادث مرتبط با آن در سال‌های پیش از آن و نیز رخداد‌های داخلی بعد از انقلاب، تنها به روایت تصاویر و نوشته‌ها آگاهی دارند و برانگیختگی احساسات در آن‌ها از آن

تبیین تاثیر عوامل اجتماعی موثر بر تفاوت ارزشی در جوانان..... ۹

حوادث را می‌توان در حد برانگیختگی احساس ناشی از تماشای یک فیلم دراماتیک تقلیل داد، در حالی که نسل والدین عملاً با آن حوادث چه از حضور در جبهه‌های جنگ و یا حضور عملی در جریان انقلاب اسلامی و یا به صورت حضور در راهپیمایی‌ها، حمایت‌های پشت جبهه، مراسم تشییع شهدا و... فعالانه درگیر بوده‌اند. در واقع آرمان‌ها و ارزش‌های یاد شده در جریان انقلاب تکیه‌گاه اصلی نسل فعال و در صحنه بوده و نقش مهمی در شکل دادن به رفتارها، اجتماعات و فرایندهای انقلابی داشت، به طوری که از این منظر می‌توان این انقلاب را بر حسب مفهوم استحاله ارزش‌ها، یک تحول بنیادین در زمینه‌ی ارزش‌ها دانست (قاضی‌نژاد، ۱۳۸۳: ۵)

رخ‌دادهای عظیمی همچون انقلاب سال ۱۳۵۷ و رخ‌داد جنگ تحمیلی و برجای ماندن ده‌ها هزار شهید، جانباز، آزاده و... از آن‌جا که طبعاً نگرش آن‌ها بر جامعه توزیع شده است، نسل پیشین را به طور مستقیم با خود درگیر کرده بود. امری که نسل جدید با آن در قالب خاطرات، عکس‌ها، فیلم‌ها و نوشته‌ها به گونه‌ای غیرمستقیم مواجه شده است (چراتی، ۱۳۹۰).

«تغییرات بنیادی در ویژگی‌های اقتصادی- اجتماعی جوانان، بین نسل جوان امروز و نسل جوان آستانه‌ی انقلاب، تفاوت‌های اساسی و جدی ایجاد کرده است. به طور کلی طبعاً نمی‌توان از نسل جوان کنونی با سطح اشتغال، تحصیل و ... کاملاً متفاوت، انتظار همان آرمان‌ها و علایق نسلی قبل را داشت و چنین انتظاری بیهوده و غیر قابل قبول است.» (کمالی، ۱۳۸۷: ۳۳۲) این در حالی است که «سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵ نشان می‌دهد که حدود ۳۰ درصد از جوانان ۱۵-۲۴ ساله کشور علی‌رغم ترک تحصیل یا اتمام تحصیلات تا سطح مورد نظر وارد بازار کار نشده‌اند.» (هرندی، فیروزی حاجی و جوادی، ۱۳۸۷: ۲)

از آن‌جایی که یکی از ویژگی‌های پیدایش مسئله اجتماعی، همه‌گیر شدن و یا حداقل درگیر شدن بخش وسیعی از جامعه با آن است (صدیق اورعی، ۱۳۷۴: ۲۷) درصد بالای بیکاری طیف وسیعی از جمعیت جوان کشور می‌تواند یک آسیب جدی به شمار رود. (راینگتن و واینبرگ، ۱۳۸۶: ۱۲ و لوزیک، ۱۳۸۸: ۲۳)

از سویی دیگر موقعیت خاص زمانی که بر اثر گسترش سریع وسایل ارتباط جمعی آن را نسبت به دوره‌های پیشین (دوره‌ی نسلی والدین) مجزا ساخته است، مخاطره‌آمیز می‌نمایاند. باید توجه داشت که «ناهم‌گونی و عدم تجانس ارزشی در بین جوانان بیشتر از دو نسل میان‌سال و بزرگ‌سال

۱۰ ..... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال دهم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۵

است. این امر با توجه به جمعیت زیاد و فزاینده جوانان در کشور و هرم ساختاری تنوع جمعیتی از چالش‌های مهم مدیریت سیاسی جامعه محسوب می‌شود.» (پهلوان، ۱۳۸۶: ۱۶-۱۵)

از جانی دیگر روند مهاجرت روستا به شهر در استان قابل توجه است. طبیعی است که هر محیط اجتماعی ارزش‌های خاص خود را دارد و بسیاری از امور هنجاری و ارزشمند سابق در محیط روستایی (همچون کمک بلاعوض) عنوان ساده لوحی در محیط شهری می‌یابد و در واقع نوعی غیر ارزش تلقی می‌شود.

به عبارتی هر چه میان موقعیت جغرافیایی زندگی والدین و جوانان مشابهت بیشتری وجود داشته باشد می‌توان انتظار نگرش‌های مشترک میان آنان را داشت و هر چه زمینه‌های جغرافیایی زندگی متفاوت‌تر باشد احتمال شکاف نسلی افزایش خواهد یافت. (ترول، ۱۹۸۲: ۳۲)

در مجموع باید خاطر نشان ساخت «اگر نظامی خواهان ماندگاری و دوام باشد، می‌بایست به فراخور نسل‌های مختلف موجود در جامعه به فرهنگ سازی و بالندگی آرمان‌ها، ارزش‌ها و ارائه الگوهای عمل خاص جهت تحقق آرمان‌ها و ارزش‌ها مبادرت نماید. زیرا در جوامع جدید به واسطه رشد آموزش و ایجاد تنوع در سلیقه‌ها و نگرش‌های افراد و رشد فاصله‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بین افراد و دگرگونی‌هایی که در فرآیند اجتماعی شدن افراد به اقتضای شرایط صورت می‌پذیرد، دیگر نمی‌توان انتظار یکسانی آرمان‌ها، ارزش‌ها، نگرش‌ها و هنجارهای اقشار مختلف را داشت.» (حسن زاده و مجیدی، ۱۳۸۷: ۱۸۹) نسل جوان به اقتضای جوانی از روحیه خاصی برخوردار بوده، ضریب نوجویی و تغییرخواهی در آن‌ها بالاست. اینان خواهان تجربه‌های جدیدند. تمایل به آزادی دارند و انسان‌هایی معطوف به آینده‌اند و نیز کسانی هستند که آینده را تعریف می‌کنند. (بوردیو، ۱۹۸۴: ۱۵۱)

امروزه هویت فرهنگی و ملی یک فرد را نمی‌توان مثل برخی از هویت‌های موروثی در نظر گرفت، حتی اگر پذیرفته شود که همواره از طریق این میراث، انطباق فرد با جامعه خویش صورت می‌گیرد. به عبارتی دیگر، اکنون همچون سایر زمینه‌های اجتماعی، معیار موروثی بودن، دیگر در دنیای امروز مشروعیت بخش و معتبر نیست و هویت ملی نیز همچون سایر زمینه‌ها به‌جوهی عطف می‌کند که اکتسابی بوده و نسل‌ها در طی تجربه کنونی‌شان به آفرینش و بازآفرینی آن مبادرت می‌ورزند. (میرساردو، کاوسی و ابراهیم زاده، ۱۳۸۷: ۸۰-۷۹) «زمانی که منابع هویتی بین نسلی، تقویت‌کننده یکدیگر نباشد و پیوستگی نسلی را به همراه نداشته باشند

تبیین تاثیر عوامل اجتماعی موثر بر تفاوت ارزشی در جوانان..... ۱۱

زمینه برای ظهور و بروز تعارض نسلی فراهم می‌گردد. به گونه‌ای که اعضای جامعه وضعیت هویت خود را در نفی و تعارض با گذشتگان خود می‌بینند.» (رازقی، ۱۳۸۸: ۴۹۵) لذا در این بررسی یافتن سرچشمه‌های این تفاوت مسئله قابل تأملی است که قصد تبیین آن را داریم.

مروری بر ادبیات پژوهش

در زمینه بررسی ارزش‌ها و بخصوص شکاف ارزشی و نسلی در ایران و خارج از کشور پژوهش‌های قابل توجهی صورت گرفته است که هر یک جنبه‌هایی از آنچه رخ داده و یا در حال رخداد است را مشخص می‌کند.

بطور مثال تقی آزاد ارمکی (۱۳۸۷) در پژوهشی برای مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشکده‌ی علوم اجتماعی دانشگاه تهران، «براساس رویکردهای موجود در جامعه‌شناسی نسلی به بررسی اجمالی درباره‌ی نوع رابطه بین نسلی در خانواده ایرانی پرداخته است.» (آزاد ارمکی، ۱۳۸۷: ۵۷۰) مسئله محوری در این تحقیق فهم این مسئله بوده است که آیا نسل‌های سه‌گانه‌ی جامعه تهرانی به حالت توافق یا تعارض و کشمکش؟ در صورت وجود توافق در رابطه‌ی بین نسل‌ها، چه عاملی در این زمینه تعیین‌کننده‌تر بوده است؟ در مجموع نتایج به دست آمده نشان داد که «نسل جدید نوحواه و جهانی است در حالی که نسل گذشته میل به حفظ وضعیت موجود در قالب سنن اجتماعی و فرهنگی دارد. آن‌ها به دلیل تمایزات فرهنگی از یکدیگر باز شناخته می‌شوند و به لحاظ مشکلاتی که برای دیگری می‌آفرینند دچار مشکل هستند.» (آزاد ارمکی، ۱۳۸۷: ۵۸۲) در جامعه‌ی ایرانی عوامل متعددی را نیز می‌توان جهت پیوند میان نسل‌ها یافت که از مهم‌ترین آن‌ها خانواده است.

در پژوهشی دیگر امیر احمدی (۱۳۸۷)، به مطالعه و مقایسه نگرش‌ها، خواست‌ها و نظام ارزش والدین و جوانان (در ابعاد چهارگانه ارزش‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی)، بررسی تأثیریکی و تجربی ابعاد آن و شناخت برخی از عوامل موثر بر آن پرداخته است. طبق یافته‌های این پژوهش بررسی وضعیت شکاف در ارزش‌های اجتماعی بین جوانان و والدین نشان داد که در تمامی گویه‌های مربوط به ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی میانگین پاسخ‌های والدین و فرزندان متفاوت است. (همان، ص ۲۰۲)

منوچهر پهلوان (۱۳۸۶) در پژوهشی به توصیف، تحلیل و تبیین تغییر ارزش‌ها پرداخته است. طبق نتایج ارائه شده در تعیین جهت و تغییر ارزش‌های اجتماعی و جوانان (متغیر اصلی) در کنار

۱۲.....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال دهم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۵

متغیرهای تجارب نسلی، هویت نسلی و موقعیت نسلی، متغیرهای اقتصادی- اجتماعی دیگری وجود دارد مثل جنسیت، سطح سواد، تأهل، سن، نوع شغل و سطح درآمد که در مقایسه با مقولات نسلی از تاثیرگذاری خاصی برخوردار است.

نادر رازقی (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با نام تأملی در تفاوت نسلی و هویت بومی مازندرانی در پی آن بود که بین نسل جوان و نسل بزرگسال از حیث هویت بومی و میزان تعلق خاطر به فرهنگ و آداب بومی مازندران چه تفاوتی وجود دارد؟ او ورود تکنولوژی‌های جدید ارتباطی و تحولات اجتماعی گسترده را عامل مهم تهدیدکننده‌ی هویت بومی دانسته و اعتقاد دارد که می‌توان این چالش را در تفاوت و تضاد هویتی نسل‌های جوان با نسل‌های گذشته مشاهده نمود. یافته‌ها نشان می‌دهد که بین هویت مازندرانی و سن افراد رابطه معناداری وجود دارد. در واقع هر چه قدر به سن افراد در هر دو نسل افزوده می‌شود، احساس تعلق خاطر آن‌ها به فرهنگ و هویت مازندرانی نیز بیشتر می‌شود.

لیلیان ترول (۱۹۸۲) به بررسی زندگی خانوادگی در سنین میانی و پیری پرداخته و متغیر مستقل خود را مکان جغرافیایی زیستی در نظر می‌گیرد در ازای متغیر وابسته‌ای با نام ارزش‌ها و احساسات و نگرش‌ها. پژوهش‌گر به این نتیجه می‌رسد که هر چه موقعیت جغرافیایی زندگی والدین و جوانان مشابه هم باشد نگرش‌های مشترکی بین آن‌ها وجود خواهد داشت و تفاوت و شکاف کمتر در ارزش‌هایشان دیده می‌شود و هر چه مشکلات جغرافیایی زندگی متفاوت باشد احتمال شکاف نسلی بیشتر است. (ترول، ۱۹۸۲: ۳۲)

ژانت پارکز و ماری رابرتسون (۲۰۰۸) به شکاف ارزشی در حوزه‌ی نگرش به نقش‌های جنسیتی پرداخته‌اند. این پژوهش به این نتیجه رسیده است که جوانان مذکر ۱۸ تا ۲۲ ساله گرایش دارند در امور ارزشی بزرگسالان هم‌جنس خود مشارکت کنند. این درحالی است که این گرایش در میان جوانان دختر به دو بخش نقش‌های جنسیتی و غیرجنسیتی تقسیم می‌شود و نشانگر شکاف نگرشی بین دختران جوان و بزرگسالان در مورد نقش‌های اجتماعی است. (پارکز و رابرتسون، ۲۰۰۸: ۲۷۶)

ادگار فریدنبرگ (۱۹۶۹) معتقد است که سیستم قضایی، اداری، مالیات و مدرسه (آموزش) بر افزایش تضاد ارزشی بین جوانان و والدین اثر می‌گذارند و نوعی کارکرد منفی برای آن سازمان‌ها در ایجاد شکاف ارزشی قائل است. (فریدنبرگ، ۱۹۶۹: ۳۲)

تبیین تاثیر عوامل اجتماعی موثر بر تفاوت ارزشی در جوانان.....۱۳

ملانی مور (۱۹۹۹). پیمایشی را بر روی نمونه‌ای ۱۲۷۱ نفری از ژاپنی‌های نسل دوم، سوم و چهارم مهاجر به آمریکا انجام داد و هدف آن تعیین میزان و ماهیت تغییر تفاوت ارزش‌ها در ۳ نسل و تست تئوری و مقیاس نظام ارزش‌های شوارتز از نظر قابلیت آن در نشان دادن تفاوت ارزشی در سطح یک جامعه‌ی معین و میان نسل‌های مختلف آن بوده است. مهم‌ترین نتیجه به دست آمده این بوده که بیشترین تغییر ارزشی در نسل دوم رخ داده و دیگر این که اولویت‌های ارزشی به شیوه‌ای سیستماتیک طی این نسل‌ها تغییر کرده اما نه به قدر مورد انتظار. بنابراین تئوری ساختار عام نظام ارزش‌ها شوارتز، در نسل سوم و چهارم تأیید و در نسل دوم رد می‌شود. (مور، ۱۹۹۹: ۱۱۹)

چارچوب نظری

استفاده از چارچوب نظری، در واقع مشخص ساختن محدوده‌ای است که قرار است در آن مسئله، مورد جستجو قرار گیرد. در عین حال الگویی در دست خواهد بود که می‌توان به استناد آن مسئله و حدود آنرا راحت‌تر و بهتر شناسایی کرد. همچنین از براین الگو نظری و آنچه در واقعیت مورد جستجوست می‌توان مدلی را تجسم کرد و به طور انتزاعی وقایع مرتبط با هم را شناسایی نمود. از این رو در پژوهش حاضر از میان همه مبانی مرتبط با ارزش‌ها که می‌توانستند چارچوب این نوشتار باشند، کارکردگرایی در نوع پارسونزی آن به عنوان چارچوب نظری برگزیده شد.

تالکوت پارسونز بر اهمیت هنجارها و ارزشها به منظور برقراری نظم اجتماعی در جامعه تأکید می‌کرد. نظم اجتماعی از قاعده‌هایی که بر سود شخصی نظارت دارد و از توسعه نظامهای ارزشی مشترک که شیوه‌هایی معنا داری را در اختیار فرد قرار می‌دهد که بین مجموعه‌ای از کردارها، کردار مناسب را انتخاب کند، ناشی می‌شود (استونز، ۱۳۷۹: ۱۵۴) پارسونز معتقد است چون ارزشها، اجتماعی اند و در عمل شرایط ساخت کنش را شکل می‌دهند، بسیار متنوع بوده و کافی است آنها را به چند نوع اساسی که الگوهای تحلیلی را تشکیل می‌دهند تبدیل کنیم.

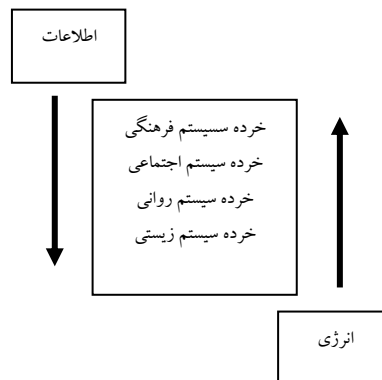
در دیدگاه کارکردگرایی و بخصوص تئوری پارسونز هیچ چیزی در جامعه بی‌جهت نیست و وجودش ضرورتی دارد. براین اساس نظریه کارکردگرایی ساختاری جزء نظریه‌های توافق است، از این منظر «ارزش‌ها و هنجارهای مشترک برای جامعه، بنیادی است و بر نظم اجتماعی مبتنی بر توافق‌های ضمنی تأکید می‌ورزد و دگرگونی اجتماعی را دارای آهنگی کند و سامانمند می‌داند.»

(ریترز، ۱۳۷۴: ۱۱۸)

از جانب دیگر پارسونز به عنوان مهم‌ترین نظریه پرداز این دیدگاه معتقد است که «بقای جامعه مستلزم تعدیل کردن سیستم ارزشی عامی است که تمام اعضا و ساختارهای جدید سیستم را دربرگیرد. چنین سیستم ارزشی برای آن‌که نیازهای همگانی را بر آورده سازد، بیش از پیش عام و انتزاعی می‌شود. حرکت به سوی هنجارهای تعمیم یافته غالباً موجب جریحه‌دار شدن احساسات گروه‌های کوچک‌تر خاص (گروه‌های ذینفع) می‌شود و این به نوبه‌ی خود می‌تواند منجر به مقاومت هنجارهای جدید، بروز تنش و بروز تغییرات اجتماعی بیشتری شود که سیستم اجتماعی باید به گونه‌ای متمایز و به دنبال آن یکپارچه کند.» (دیلینی، ۱۳۸۷: ۳۷۱)

پارسونز معتقد است چون ارزش‌ها، اجتماعی‌اند و در عمل شرایط ساخت کنش را شکل می‌دهند، بسیار متنوع بوده و کافی است آنها را به چند نوع اساسی که الگوهای تحلیلی را تشکیل می‌دهند تبدیل کنیم.

پارسونز با استفاده از مفهوم کنش اجتماعی سلسله مراتبی را پیشنهاد می‌کند بدین معنا که خرده سیستم‌ها بر حسب غنای اطلاعاتی و فقر انرژی نظم یافته‌اند. (شکل ۱)

شکل (۱): رابطه میان خرده سیستم‌ها در نظام پیشنهادی پارسونز

سیستم فرهنگی در راس قرار دارد چون اساساً از عناصر نمادین مثل شناخت و ارزش‌ها تشکیل شده است و بر عکس سیستم بیولوژی در پایان قرار دارد. هرچند پارسونز در این سلسله مراتب از ارزش‌ها سخنی به میان نمی‌آورد. ولی با استفاده از نوع سلسله مراتب و نهادهایی که او در این سلسله مراتب مطرح می‌کند می‌توان به نوعی ربط ارزشی پرداخت و آنرا نوعی سلسله مراتب

تیبین تاثیر عوامل اجتماعی موثر بر تفاوت ارزشی در جوانان.....۱۵

ارزشی به حساب آورد. بر اساس این سلسله مراتب، ارزش‌های اخلاقی و معنوی در راس قرار می‌گیرند. زیرا ضامن حفظ نظم و تعادل و حفظ فرهنگ هستند. در رده‌بندی ارزش‌های حقوقی و هنجارهای اجتماعی دارای اهمیت هستند و سپس ارزش سیاسی که سبب نظم بخشیدن به جامعه و ضامن انجام و رعایت هنجارهای جامعه‌اند و در پایین‌ترین رده نهادهای اقتصادی و به عبارتی ارزش‌های اقتصادی قرار دارند که ضامن ادامه حیات و توالی زیستی جامعه‌اند. مدل‌واره‌ی زیر (مدل ۲) سطوح انتزاعی و فرعی کارکردی جامعه را نشان می‌دهد:

سیاست	اقتصاد
اجتماع جمعی	نهادهای جامعه‌پذیری

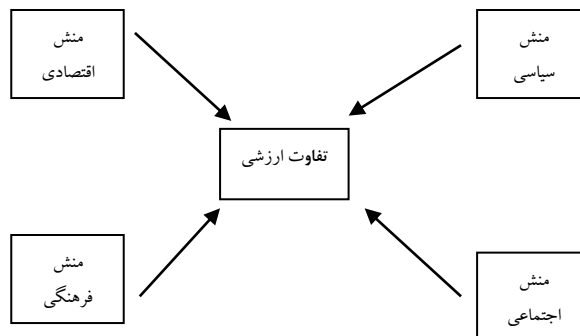
شکل (۲): سطوح انتزاعی و فرعی کارکردی جامعه

به این ترتیب منش‌های مورد توجه در این نوشته نیز در سطح جامعه خود در مدل فرعی (مدل ۳) به شکل زیر می‌تواند ارائه شود:

منش‌های سیاسی	منش‌های اقتصادی
منش‌های اجتماعی	منش‌های فرهنگی

شکل (۳): سطوح انتزاعی منش در جامعه

گسترده‌گی ابعاد هر یک از بخش‌های مدل بر کسی پوشیده نیست و سنجش ارزش‌ها در همه‌ی ابعاد خود کاری دشوار و چه بسا ناممکن است. لذا جهت سنجش ارزش و تفاوت‌های اجتماعی آن میان دو گروه مورد بررسی جوانان و والدین (پدر و مادر) ابعاد مشخصی از آن مد نظر قرار گرفته است و از ترکیب و ادغام و گزینش عوامل گوناگون مدل فرضی زیر استنتاج شده است:

شکل (۴): مدل فرضی پژوهش

روش‌شناسی

این پژوهش با روش پیمایشی انجام شده است با این حال گردآوری اطلاعات مرتبط با مباحث نظری و تئوری به روش اسنادی تهیه شده و داده‌های مورد استناد از روش میدانی یا پیمایش و با ابزار پرسشنامه جمع‌آوری شده است.

سطح تحلیل در این بررسی خرد و واحد تحلیل جوانان و والدین بوده است. به این دلیل جمعیت جوان ۲۴_۱۵ ساله شهر ساری بر حسب تعریف واحد جوانان سازمان ملل به عنوان جمعیت مورد بررسی در نظر گرفته شد و از میان ۶۷۴۰۷ نفر جامعه آماری طبق سرشماری ملی سال ۱۳۸۵ بر حسب فرمول کوکران ۲۶۶ نفر به عنوان نمونه (بی، ۱۳۸۷) برگزیده شده‌اند.

$$n = \frac{\frac{t^2 \cdot p \cdot q}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 \cdot p \cdot q}{d^2} - 1 \right)} \quad n = \frac{\frac{1.96^2 \times 0.5 \times 0.5}{0.06^2}}{1 + \frac{1}{67407} \left(\frac{1.96^2 \times 0.5 \times 0.5}{0.06^2} - 1 \right)} = 266$$

اطلاعات اسنادی و داده‌های آماری از طریق مطالعه کتب، مجلات و اسناد آماری صورت گرفت و اطلاعات و داده‌های مربوط به روش پیمایشی از طریق مصاحبه با پرسشنامه انجام شد که بعد از کدگذاری و استخراج، توسط برنامه SPSS تجزیه و تحلیل گردید. و سپس با برنامه Amos Graphics بر پایه معادلات ساختاری مدل نظری ارزیابی و پیشنهاد شد. (بسحاق، ۱۳۹۴). قاسمی، ۱۳۹۲ و هاشمیان فر، ۱۳۹۵)

جهت ارزیابی روایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که بطور خلاصه جدول زیر نشان دهنده سطح روایی است.

متغیر	مقدار آلفا
منش اقتصادی	۰/۶۳
منش سیاسی	۰/۶۲
منش اجتماعی	۰/۷۰
منش فرهنگی	۰/۸۲
تفاوت ارزشی	۰/۶۶

یافته‌ها و نتایج تحقیق

مشخصات کلی

تعداد جوانان مورد بررسی در نمونه ۲۶۶ نفر بوده است که از این میان ۱۳۲ نفر دختر و ۱۳۲ نفر پسر بوده‌اند. کمترین سن گزارش شده برای جوانان ۱۵ سال و حداکثر آن ۲۴ سال بوده

تبیین تاثیر عوامل اجتماعی موثر بر تفاوت ارزشی در جوانان.....۱۷

است. جوانان دارای تحصیلات زیر دیپلم ۲۷/۱ درصد، دیپلم ۲۵/۲ درصد، فوق دیپلم ۲۲/۶ درصد و لیسانس ۲۵/۲ درصد از کل جوانان را تشکیل می دادند. و در میان والدین تحصیلات ۴۵/۵ زیر دیپلم درصد، دیپلم ۳۲ درصد، فوق دیپلم ۸/۸ درصد، لیسانس ۱۰/۲ درصد و فوق لیسانس ۳/۶ درصد از کل جوانان را تشکیل می دادند. حدود ۶۹ درصد از جوانان جهت تامین نیازهای مادی خود از جمله پول تو جیبی و هزینه های تحصیلی به خانواده خود وابسته بوده اند. ۶/۸ درصد از جوانان مورد بررسی بعد از ۱۵ سالگی ساکن شهر ساری شده اند. والدینی که پیش از ۱۵ سالگی خود را در شهر ساری پرورش یافته اند ۳/۹ درصد از کل نمونه والدین را تشکیل داده اند. ۸۸/۵ درصد از خانواده های مورد بررسی بیش از ۲۰ سال ساکن ساری بوده اند.

آزمون فرضیات

جدول (۲): همبستگی میان منش ها با تفاوت ارزشی

متغیر	میزان همبستگی	سطح معنی داری Sig
منش اقتصادی و تفاوت ارزشی	۰/۲۵	۰/۰۰۱
منش سیاسی و تفاوت ارزشی	-۰/۲۵	۰/۰۰۱
منش اجتماعی و تفاوت ارزشی	۰/۲۵	۰/۰۰۱
منش فرهنگی و تفاوت ارزشی	-۰/۴۳	۰/۰۰۱

فرضیه شماره ۱: به نظر می رسد میزان مشابهت منش اقتصادی جوانان با والدینشان بر تفاوت ارزشی میان آنها موثر است.

با توجه به سطح معنی داری چون $Sig = 0/001$ ($Sig < 0/05$) پس ارتباط بین دو متغیر معنی دار است و میزان همبستگی ۰/۲۵ است. این بدان معناست که منش اقتصادی عمومی جامعه بر تفاوت ارزشی والدین با فرزندانشان از نظر جوانان به طور تقریباً متوسط و مستقیم تأثیر گذار بوده است. بنابراین هرچه میزان مشابهت منش اقتصادی جوانان با والدینشان کمتر باشد تفاوت ارزشی میان آنها بیشتر می شود.

فرضیه شماره ۲: به نظر می رسد میزان مشابهت منش سیاسی جوانان با والدینشان بر تفاوت ارزشی میان آنها موثر است.

با توجه به سطح معنی داری چون $Sig = 0/001$ ($Sig < 0/05$) پس ارتباط بین دو متغیر معنی دار است و میزان همبستگی -۰/۲۵ است. این بدان معناست که منش سیاسی عمومی جامعه بر تفاوت ارزشی والدین با فرزندانشان از نظر جوانان به طور تقریباً متوسط و معکوس تأثیر گذار بوده است.

۱۸ ..... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال دهم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۵

است. بنابراین هرچه میزان مشابهت منش سیاسی جوانان با والدینشان کمتر باشد تفاوت ارزشی میان آنها بیشتر می‌شود.

فرضیه شماره ۳: به نظر می‌رسد میزان مشابهت منش اجتماعی جوانان با والدینشان بر تفاوت ارزشی میان آنها موثر است.

با توجه به سطح معنی‌داری چون $Sig = 0/001$ ($Sig < 0/05$) پس ارتباط بین دو متغیر معنی‌دار است و میزان همبستگی ۰/۲۵ است. این بدان معناست که منش اجتماعی عمومی جامعه بر تفاوت ارزشی والدین با فرزندانشان از نظر جوانان به طور تقریباً متوسط و مستقیم تأثیر گذار بوده است. بنابراین هرچه میزان مشابهت منش اجتماعی جوانان با والدینشان کمتر باشد تفاوت ارزشی میان آنها بیشتر می‌شود.

فرضیه شماره ۴: به نظر می‌رسد میزان مشابهت منش فرهنگی جوانان با والدینشان بر تفاوت ارزشی میان آنها موثر است.

با توجه به سطح معنی‌داری چون $Sig = 0/001$ ($Sig < 0/05$) پس ارتباط بین دو متغیر معنی‌دار است و میزان همبستگی ۰/۴۳- است. این بدان معناست که منش فرهنگی عمومی جامعه بر تفاوت ارزشی والدین با فرزندانشان از نظر جوانان نیز متوسط و معکوس تأثیر گذار بوده است. بنابراین هرچه میزان منش فرهنگی جوانان با والدینشان شبیه‌تر باشد تفاوت ارزشی میان آنها کمتر می‌شود.

طرح مدل بر اساس معادلات ساختاری

معادله ساختاری تکنیکی برای تحلیل داده‌ها است که به منظور ارزیابی رابطه الگوسازی معادلات ساختاری بین انواع از متغیرها طراحی شده است:

الف- متغیرهای آشکار، که مستقیماً اندازه‌گیری شده و متغیرهای مشاهده شده‌اند.

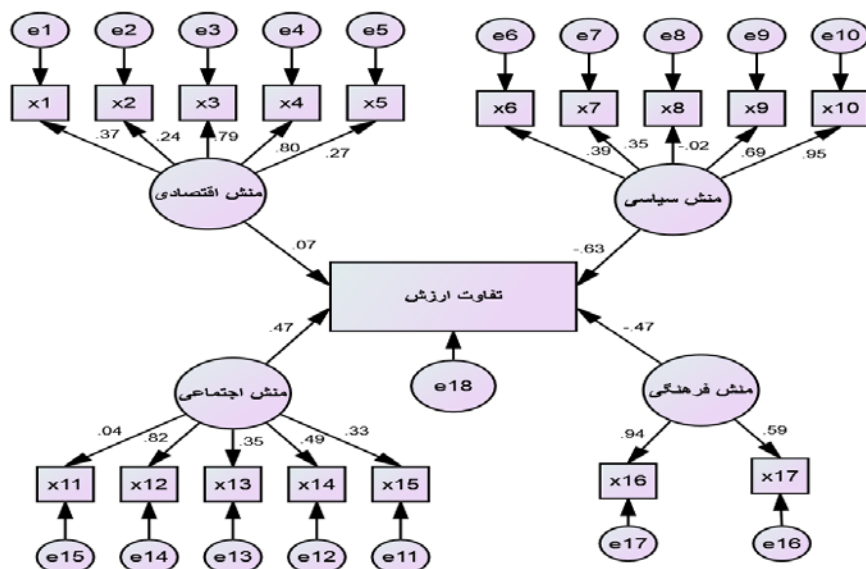
ب- متغیرهای مکنون یا پنهان که به عنوان سازه‌ی نظری مطرح هستند.

زمانی که از تکنیک‌های آماری نظیر رگرسیون چندگانه و تحلیل واریانس استفاده می‌شود؛ تحلیل‌های آماری پژوهشگر بر روی متغیرهایی صورت می‌گیرد که مستقیماً اندازه‌گیری شده‌اند. این مسأله برای زمانی که پژوهشگر می‌خواهد سازه‌ی نظری‌ای را آزمون کند، محدودیت دارد.

الگوی معادلات ساختاری به نسبت سایر تکنیک های تحلیل داده این امکان را فراهم می آورد که محقق بتواند مدل های نظری پیچیده را در یک تحلیل آزمون کند. ویژگی بسیار ارزشمند الگوی معادلات ساختاری، تحلیل و پردازش هم زمان روابط میان متغیرهای مدل سنجش است. الگوسازی معادلات ساختاری به پژوهشگر این اجازه را می دهد تا به تحلیل علی متغیرهای مکنون و مشاهده شده به طور همزمان پردازد. (کفاشی و آزاده، ۱۳۸۸: ۱۰۷)

در مدل شماره ۵ تفاوت ارزشی بر حسب متغیرهای منش اقتصادی و سیاسی و اجتماعی و فرهنگی تبیین شده است. منش اقتصادی و اجتماعی و سیاسی هر کدام دارای ۵ معرف بوده اند و منش فرهنگی با دو معرف سنجیده شده است. منش اقتصادی بار عاملی یا وزن رگرسیونی پایین داشته است و این مقدار برابر ۰/۰۷ است که از نظر آماری معنی دار نیست. اما منش سیاسی و اجتماعی و فرهنگی به طور معنی داری تفاوت ارزشی را پیش بینی کرده است. با اضافه شدن یک انحراف استاندارد به نمره منش سیاسی ۶۳/ تفاوت ارزشی کاهش یافته است. همچنین با اضافه شدن یک انحراف استاندارد به نمره منش فرهنگی ۴۷/ تفاوت ارزشی کمتر شده است. و با افزایش به میزان یک انحراف استاندارد به نمره منش اجتماعی ۴۷/ تفاوت ارزشی بیشتر شده است.

نتایج در جدول شماره ۳ خلاصه شده است:

شکل (۵): تبیین تفاوت ارزشی بر حسب متغیرهای منش اقتصادی و سیاسی و اجتماعی و فرهنگی با ضرایب استاندارد

جدول (۳): ضرایب استاندارد و سطوح معنی داری مدل

متغیر مستقل	متغیر وابسته	وزن رگرسیونی	سطح معنی داری
منش اقتصادی	تفاوت ارزشی	/۰۶۵	/۰۸۶
منش سیاسی	تفاوت ارزشی	-/۶۳	/۰۰۰
منش اجتماعی	تفاوت ارزشی	-/۴۶	/۰۰۰
منش فرهنگی	تفاوت ارزشی	/۴۷	/۰۰۰

جدول (۴): شاخص‌های برازش مدل رفتارهای پر خطر مدل

شاخص	معادل فارسی	میزان در مدل تحقیق	میزان مناسب
Cmin/df	کای اسکوار نسبی	۴۹/۶۱	۵ مناسب است و بین ۱۲ الی ۳ بسیار خوب است
CFI	شاخص براز تطبیقی	/۱۳۸	میزان مطلوب ۹/
PCFI	شاخص برازش تطبیقی مقتصد	/۱۲	مقدار مطلوب ۵/ است
RMSE	ریشه‌ی دوم مربعات خطای بر آورد	/۳۹	۰/۸ و کمتر
HOELTER	شاخص هلتر	۸ برای خطای ۰/۵ و خطای ۰/۱ برابر ۹	مقدار ۲۰۰ را به عنوان حداقل قابل قبول پیشنهاد کرده‌اند. کمتر از ۷۵ نشانه برازش ضعیف مدل است.

شاخص‌های برازش کلی مدل نشان می‌دهد مدل نظری نیاز به اصلاحاتی در پژوهش‌های آتی دارد. کای اسکوار نسبی بزرگ‌تر از ۵ است و شاخص برازش تطبیقی و مقتصد با میزان مطلوب فاصله‌ی قابل توجهی دارد. همچنین شاخص هلتر از نقطه برش ۷۵ که حداقل میزان قابل قبول است پایین تر است. یکی از دلایل ضعف مدل نظری همبستگی زیاد متغیرهای مستقل تحقیق است. همچنین برخی از معرف‌های متغیرهای پنهان دارای بار عاملی کمتر از ۳/ است که می‌تواند شاخص‌های برازش مدل را تحت تاثیر قرار دهد.

جدول (۵): بارهای عاملی و سطوح معنی داری معرف‌های متغیرهای پژوهش

ردیف	متغیر پنهان	معرف / گویه	بار عاملی	سطح معنی داری
گویه ۱	منش اقتصادی	کسب ثروت اولویت اول زندگی است.	/۳۷	/۰۰۰
گویه ۲	منش اقتصادی	داشتن شغل دلخواه اهمیت زیادی دارد.	/۲۳۸	/۰۰۳
گویه ۳	منش اقتصادی	با دادن مالیات نیازی به پرداخت خمس نیست.	/۷۹	/۰۰۰
گویه ۴	منش اقتصادی	برای پول درآوردن نباید هیچ فرصتی را از دست داد.	/۸	/۰۰۱
گویه ۵	منش اقتصادی	پول، پول است، حلال و حرام ندارد.	/۲۶۸	/۰۰۰
گویه ۶	منش سیاسی	در جامعه هرکس هرطور که دوست دارد می‌تواند زندگی کند.	/۳۹	/۰۰۰
گویه ۷	منش سیاسی	منفعت حکم می‌کند که گاهی از نظر خود کوتاه بیایم.	/۳۵	/۰۰۰

تبیین تاثیر عوامل اجتماعی موثر بر تفاوت ارزشی در جوانان..... ۲۱

گویه ۸	منش سیاسی	تحت هر شرایطی نباید با قویتر از خود درگیر شد.	۰/۲۱-	۰/۷۴
گویه ۹	منش سیاسی	به کسی اجازه انتقاد به خود را نمی‌دهم.	۰/۶۸	۰/۰۰۰
گویه ۱۰	منش سیاسی	از اینکه کسی به من بگوید اشتباه می‌کنی ناراحت می‌شوم.	۰/۹۵	۰/۰۰۰
گویه ۱۱	منش اجتماعی	شرط اصلی برای ازدواج عشق است.	۰/۰۴	۰/۵۵
گویه ۱۲	منش اجتماعی	طلاق تحت هر شرایطی امری پسندیده است.	۰/۸۱	۰/۰۰۰
گویه ۱۳	منش اجتماعی	دوستی دختر و پسر اگر به روابط جنسی نینجامد اشکالی ندارد.	۰/۳۴	۰/۰۰۰
گویه ۱۴	منش اجتماعی	ازدواج باید با نظر والدین باشد.	۰/۴۹	۰/۰۰۰
گویه ۱۵	منش اجتماعی	گذشته دختر و پسر مهم نیست، مهم وفاداری به همسر بعد از ازدواج است.	۰/۳۳	۰/۰۰۱
گویه ۱۶	منش فرهنگی	سرنوشت هرکسی از قبل مقدر شده است.	۰/۹۴	۰/۰۰۰
گویه ۱۷	منش فرهنگی	انجام عبادات مذهبی برایم مهم است.	۰/۵۹	۰/۰۰۰

در جدول بالا مدل‌های بارهای عاملی هر متغیر پنهان و سطح معنی‌داری آن‌ها محاسبه و گزارش شده است. بارهای عاملی متغیرها در سطح قابل قبولی است و تنها گویه‌های ۸ و ۱۱ که به ترتیب مربوط به متغیرهای منش سیاسی و اجتماعی است دارای بار عاملی قابل قبولی نبوده‌اند.

نتیجه‌گیری

همچنانکه جامعه ابعاد مختلفی به خود می‌گیرد و به قول پارسونز از نظام‌های چندگانه‌ای تشکیل می‌شود، جریان اجتماعی شدن نیز از مسیرهای خاص خود بر فرد تاثیر می‌گذارد و مهمترین کارکرد اجتماعی شدن یعنی انتقال ارزش‌های جامعه از همین مسیر رخ می‌دهد. در این بین جریان اجتماعی شدن که به نقلی انتقال ارزش‌های بزرگسالان جامعه به جوان‌ترهاست اگر به درستی رخ ندهد و یا تحت تاثیر عوامل بیرونی و درونی نظام نتواند کارکرد تعریف شده خود را انجام دهد، بی‌شک با امری روبرو می‌شویم که پدیده شکاف ارزشی و در اصطلاحی بی‌طرفانه‌تر تفاوت ارزشی خواهد بود. پدیده‌ای که سرانجام در حادترین حالت خود منجر به شکاف نسلی می‌گردد.

در این بررسی روند اجتماعی شدنی که منجر به پیدایش ویژگی‌های خاصی در هر یک از ابعاد جامعه در فرد می‌شود را منش قلمداد کرده و آنگاه در قالب تئوری کنش و سیستمی پارسونز در دو نسل جوان و والدینشان (پدر و مادر) نسبت به ارزش رایج جامعه (نمونه‌هایی از امور ارزشمند مورد تایید دین، قانون، عرف و آداب و رسوم رایج جامعه) سنجش به عمل آمد که نتایج زیر از اهم نتایج این پژوهش است:

۲۲.....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال دهم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۵

در حالیکه نزد والدین منش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بیشترین تاثیر را در ارزیابی از شکاف ارزشی داشته‌اند، در بین جوانان تنها اثر منش فرهنگی بیشتر نمود دارد و این در حالی است که این تاثیر خود جهتی معکوس دارد.

مدل معادله ساختاری نشان داد که منش اقتصادی بار عاملی یا وزن رگرسیونی پایین داشته است که از نظر آماری معنی دار نیست. اما منش سیاسی و اجتماعی و فرهنگی به طور معنی داری تفاوت ارزشی را پیش بینی کرده است.

ضمناً موارد زیر را می‌توان به عنوان عوامل موثر بر کاهش تفاوت ارزشی در میان نمونه‌های مورد بررسی یاد کرد:

حدود ۷۰ درصد از جوانان به لحاظ مالی و مادی به والدین خود وابسته بوده‌اند که پایین بودن سطح تفاوت ارزشی می‌تواند تحت تاثیر وابستگی مالی رخ داده باشد، که البته نیازمند به پژوهش دیگری است.

محل پرورش اولیه (قبل از ۱۵ سالگی) بسیاری از والدین (بیش از ۹۶ درصد) ساری نبوده و آن‌ها بعد از این سن در این شهر ساکن شده‌اند. در حالیکه بیش از ۹۳ درصد جوانان تا قبل از این سن در ساری متولد و یا ساکن شده‌اند. لذا محیط‌های اجتماعی شدن مختلف که می‌تواند یکی از عوامل بسیار مهم در تفاوت ارزشی به شمار رود در این پژوهش تاثیر چندانی در ایجاد تفاوت نداشته است که می‌تواند به خاطر بافت مشابه تمامی شهرهای مازندران با هم و یا روستا با شهرهای مازندران دانست که البته جای بررسی‌های بیشتر را باز می‌گذارد.

در مجموع تفاوت میان منش اجتماعی جوانان و والدین بیشترین عامل موثر در ایجاد تفاوت ارزشی میان آن‌ها شده است در حالی که یافته‌ها نشان می‌دهد هرچه جوان و والدینش منش فرهنگی مختلفی داشته باشند، تفاوت ارزشی آن‌ها کاهش می‌یابد که این خود جای بررسی‌های دیگر در آینده را باز می‌گذارد. هرچند بعنوان یک پاسخ موقت به این نتیجه شاید بتوان سکولار شدن فرهنگ جامعه و رونق گرایش به ظواهر فرهنگی غربی را عامل دانست در حالیکه گرایش به ریشه‌های ارزشی جامعه نزد دو نسل کم تغییر باقی مانده است.

در خاتمه ضمن تایید بر وجود تفاوت ارزشی و تاثیر منش‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بر شکل‌گیری تفاوت ارزشی میان جوانان و والدینشان، باید یادآور شویم که این تفاوت

تبیین تاثیر عوامل اجتماعی موثر بر تفاوت ارزشی در جوانان.....۲۳

هنوز چندان جدی نبوده و ضمن تایید وجود تفاوت ارزشی، شکاف ارزشی میان جوانان و والدینشان به وجود نیامده است.

منابع

۱. آزاد ارمکی، تقی-زند، مهناز-خزایی، طاهره(۱۳۷۹) بررسی تحولات اجتماعی و فرهنگی در طول سه نسل خانواده‌ی تهرانی، نامه علوم اجتماعی ش ۱۶.
۲. آزاد ارمکی، تقی(۱۳۸۷) رابطه بین نسلی در خانواده ایرانی از کتاب مجموعه مقالات مسائل اجتماعی ایران، چاپ دوم، تهران. انتشارات آگاه.
۳. امیر احمدی، رحمت الله(۱۳۸۷). بررسی وضعیت شکاف ارزشی بین جوانان با والدین، مورد مطالعه شهر گرگان. همایش منطقه‌ای آسیب شناسی خانواده، دانشگاه آزاد اسلامی واحد آزاد شهر.
۴. استونز، راب (۱۳۷۹) متفکران بزرگ جامعه شناسی، ترجمه مهرداد میر دامادی، تهران، نشر مرکز
۵. بی. ارل(۱۳۸۷)، روشهای تحقیق در علوم اجتماعی، ترجمه رضا فاضل، تهران، سمت. جلد اول.
۶. بسحاق، محمدرضا (۱۳۹۴)، مدل سازی معادلات ساختاری در علوم انسانی، انتشارات جامعه شناسان، تهران.
۷. پهلوان، منوچهر (۱۳۸۶). بررسی تغییرات ارزش‌ها و رابطه‌ی آن با شکاف نسلی‌ها (مطالعه موردی شهرهای استان مازندران). فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال. سال سوم. شماره ۱۵.
۸. چراتی، عیسی (۱۳۹۰)، بررسی عوامل اجتماعی موثر بر تفاوت ارزشی میان والدین و جوانان شهر ساری، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل.
۹. حسن زاده، عیسی، مجیدی، زهرا (۱۳۸۷). بررسی پدیده شکاف بین نسلی در استان گلستان. همایش منطقه‌ای آسیب‌شناسی خانواده. دانشگاه آزاد اسلامی واحد آزاد شهر.
۱۰. دیلینی، تیم(۱۳۷۸)، نظریه‌های کلاسیک جامعه شناسی، ترجمه بهرننگ صدیقی و وحید طلوعی، نشر نی، تهران.
۱۱. راینگتن، ارل-وینبرگ، مارتین(۱۳۸۶)، رویکردهای نظری هفت‌گانه در بررسی مسائل اجتماعی، ترجمه رحمت الله صدیق سروسستانی، چاپ سوم، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۲. رازقی، نادر(۱۳۸۸)، تأملی در تفاوت نسلی و هویت بومی مازندرانی از مجموعه مقالات همایش طرح مسائل اجتماعی استان مازندران، جلد دوم، انتشارات دانشگاه مازندران، بابلسر.
۱۳. ریتزر، جورج(۱۳۷۴)، نظریه‌های جامعه شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، چاپ دوم، انتشارات علمی تهران.
۱۴. صدیق اورعی، غلامرضا(۱۳۷۴). جامعه شناسی مسائل اجتماعی جوانان، چاپ اول انتشارات جهاد دانشگاهی، مشهد.

۲۴.....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال دهم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۵

۱۵. قاسمی، وحید (۱۳۹۲)، مدل سازی معادله ساختاری در پژوهش های اجتماعی، انتشارات جامعه‌شناسان، تهران، چاپ دوم.
۱۶. قاضی نژاد، مریم (۱۳۸۳) نسل‌ها و ارزش‌ها (بررسی و تحلیل جامعه‌شناختی تفاوت‌گرایش‌های ارزش‌نسل جوان و بزرگسال) رساله‌دوره‌دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
۱۷. کفاشی، مجید و آزاده، نادر (۱۳۸۸)، عوامل اجتماعی موثر بر میزان اعتماد اجتماعی در بین اعضای هیات علمی، پژوهش‌نامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره اول، صص ۸۹-۱۱۶.
۱۸. کمالی، افسانه (۱۳۸۷)، مسائل اجتماعی ایران (انجمن جامعه‌شناسی ایران)، نشر آگاه، چاپ دوم، تهران.
۱۹. لوزیک، دانیلین (۱۳۸۸) نگرش نو در تحلیل مسائل اجتماعی، ترجمه سعید معیدفر، چاپ دوم. انتشارات امیرکبیر، تهران.
۲۰. معیدفر، سعید (۱۳۸۳)، مقاله شکاف نسلی یا گسست فرهنگی (بررسی شکاف نسلی در ایران)، از فصلنامه‌ی نامه علوم اجتماعی، شماره‌ی ۲۴.
۲۱. میرساردو، طاهره. کاوسی، اسماعیل و ابراهیم زاده، رمضان (۱۳۸۷) مقاله بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بحران هویت جوانان، پژوهشنامه علوم اجتماعی. دانشگاه آزاد گرمسار، سال دوم، شماره اول.
۲۲. هاشمیان فر، سید علی (۱۳۹۵)، جزوه روش تحقیق پیشرفته با نرم افزار Amos. اصفهان
۲۳. هانت، د (۱۳۷۳) والدین و فرزندان در تاریخ، از کتاب جامع شناس مدرن، تالیف پتر ورسلی. ترجمه حسن پریان، جلد اول، چاپ اول. انتشارات چاپخش. تهران.
۲۴. هرنندی، فاطمه. فیروزی حاجی، زهرا. جوادی، مریم (۱۳۸۷). نگاهی به جوانان علاف در ایران. نامه علوم اجتماعی. دوره شانزدهم. شماره ۳۵.
25. Bourdieu, pierre, questions de sociologie les editions 7 ruebernard palissy, paris1984.
26. Friedenberg, Edgar Z. (1969). The Generation Gap. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science; vol. 382, 1.
27. Moore, Melamie, value structures and priorities of three Generations of Japanese Americans sociological spectrum, Vol. 19. Issue 1 Jan, 1999.
28. Parks, Janet B. Roberton, Mary Ann. (2008) Generation Gaps in Attitudes toward Sexist/Nonsexist Language. Journal of Language and Social Psychology, vol. 27, 3
29. Troll, Lilliane. (1982). Family Life in Middle and Old Age: The Generation Gap , The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science; vol. 464, 11